

Vlaamse
overheid

Een nieuwe toekomst voor de Winterbeek

VLAAMSE
MILIEUMAATSCHAPPIJ

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

Winterbeek

Situering Winterbeek

1

SANERING VAN DE HISTORISCHE VERONTREINIGING

De voorbije jaren gebeurde heel wat onderzoek naar de bodem- en grondwaterkwaliteit in en rond de Winterbeek. Daaruit blijkt dat de bodem van de beek, de oevers en het overstromingsgebied verontreinigd zijn met chloriden (zouten) en zware metalen (cadmium en radium). De verontreiniging is grotendeels het gevolg van vroegere lozingen door Tessenderlo Chemie. Die stoffen zijn meegevoerd door het stromende water en hebben zich opgehoopt in de waterbodem, op de oevers en in het valleigebied. Ondertussen zijn de lozingen van de verontreinigende stoffen gestopt.

Aangezien de Winterbeek door woon-, landbouw- en natuurgebied stroomt, is een goede bodem- en waterkwaliteit noodzakelijk om mens en natuur te beschermen tegen de verontreiniging. Daarom slaan de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM), de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en Tessenderlo Chemie de handen in elkaar om de Winterbeek te saneren. Tussen 2017 en 2021 worden er saneringswerken uitgevoerd in en rond de Winterbeek. Zo maken we van de beek weer een propere waterloop, zorgen we voor nieuwe kansen voor natuur en landbouw in het valleigebied én voor een veilige leefomgeving voor de bewoners en recreanten.

De Winterbeek ontspringt in de gemeente Beringen, stroomt dan verder door Tessenderlo en Diest en mondt na een traject van 32 km in Scherpenheuvel-Zichem uit in de Demer.

Op dat traject verandert ze een paar keer van naam: Winterbeek op het Limburgs grondgebied, Grote Beek, Zwart Water en tenslotte Hulpe in Vlaams-Brabant.

2 EEN UNIEK VALLEIGEBIED

Terwijl in het verleden veel waterlopen werden rechtgetrokken om de waterafvoer te verhogen en het valleigebied droger te maken, heeft de Winterbeek haar kronkelende loop grotendeels behouden. Omdat ze regelmatig overstroomt, vervult de vallei een belangrijke rol om wateroverlast in bewoonde gebieden te vermijden.

Foto: waterscheide
Bron: www.kuleuven-kortrijk.be/bioweb

Het valleigebied van de Winterbeek wordt gekenmerkt door zeer natte veengronden waar mineraalarm grondwater opwelt. In het verleden werd hier op een kleinschalige manier hooi gewonnen. Men vindt er nog zeldzame soorten zoals waterscheide, waterdriblad en veenmossen. Die soorten zijn kenmerkend voor voedselarme omstandigheden.

Meer afwaarts in de Demerbroeken zijn er uitgestrekte rietmoerassen en natte ruigten waar vogelsoorten zoals blauwborst, kleine karekiet en waterral broeden. De omliggende droge Diestiaanheuvelds zijn een ideale groeiplaats voor blauwe bosbes, struikheide en dalkruid.

© Foto blauwborst: Bernard Stam

Door de afwisseling van droge en natte omstandigheden en de overgang van voedselarme naar voedselrijke milieu's herbergt de vallei van de Winterbeek een grote variatie aan biotopen, elk met hun typische fauna en flora. De vallei is daarom van uitzonderlijk belang voor het natuurbehoud en de biodiversiteit in Vlaanderen. Grote delen van de vallei zijn aangeduid als natuurreservaat en genieten als Habitatrictlijngebied zelfs bescherming op Europees niveau. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat

veel wandelaars komen wegdromen in dit authentieke beeklandschap.

Landbouw en bewoning in het vallei-gebied zijn beperkt aanwezig. De landbouwers ter plaatse hebben hun

landbouwactiviteiten afgestemd op de natte eigenschappen van het vallei-gebied. Ter hoogte van Molenstede is er ook een woonzone nabij de waterloop.

3 DE WINTERBEEK: HET LELIJKE EENDJE?

Al die schoonheid werd echter overschaduwd door de slechte water- en waterbodemkwaliteit van de Winterbeek. Door de historische verontreiniging met zware metalen en de jarenlange zoutlozingen was de Winterbeek zo goed als dood. Vis was er niet te vinden en de typische natuur langs de beek had te lijden onder de regelmatige overstromingen met verontreinigd water.

Sinds begin 2014 wordt er al minder zout geloosd op de Winterbeek. Daardoor ging de waterkwaliteit er sterk op vooruit. Op minder dan een jaar tijd vonden niet minder dan 17 vissoorten hun weg vanuit de Demer terug naar de Winterbeek. Paling, baars, snoek, blankvoorn, rietvoorn, serpeling en karper zwemmen er terug rond. Van typische beekvissen zoals berrmpje, riviergrondel en de zeldzame kopvoorn is geweten dat ze zich inmiddels succesvol voortplanten in de Winterbeek.

Maar het werk is nog niet klaar. De historische verontreiniging van de waterbodem en de oevers met voorna-

melijk zware metalen vormt nog een bedreiging voor de aanwezige natuur en staat een verder ecologisch herstel van de Winterbeek en haar vallei in de weg. Maar ook voor de landbouw en de mens vormt de verontreiniging een bedreiging.

Daarnaast is de sanering ook noodzakelijk om de doelstellingen van de Europese kaderrichtlijn Water en de Habitatrichtlijn te realiseren. Hoog tijd dus voor een grondige aanpak.

In de komende jaren pakken we dit probleem aan. Zo kan de Winterbeek zich herstellen tot de prachtige Kempische laaglandbeek van weleer. Misschien zien we binnenkort weer de felgekleurde ijsvogel voorbijflitsen en kunnen we genieten van de bloemrijke hooilanden?

Foto: riviergrondel

Foto: staaName waterbodem

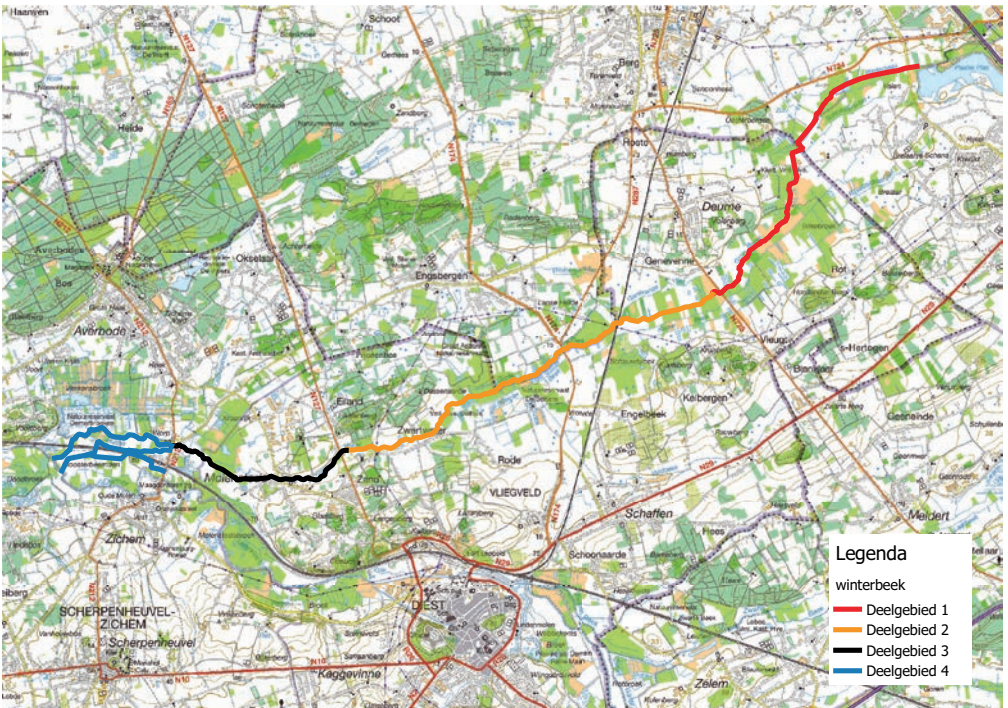
4 GEFASEERDE AANPAK, VAN BRON TOT MONDING

Tussen 2017 en 2021 zetten de OVAM, de VMM en Tessenderlo Chemie (TC) hun schouders onder de sanering van de vallei van de Winterbeek.

Vanaf het lozingspunt van Tessenderlo Chemie aan de Paalse plas in Beringen tot de monding in de Demer wordt de Winterbeek en haar vallei gesaneerd over een afstand van maar liefst 17 kilometer. De saneringswerken worden volgens de stroomrichting van de Winterbeek uitgevoerd. Zo voorkomen we dat gesaneerde stukken opnieuw verontreinigd raken door het opwoelen en afstromen van verontreinigde bo-

dem. De bedoeling is dat jaarlijks één deelgebied aan de beurt komt. De deelgebieden zijn als volgt vastgelegd:

- ▶ deelgebied 1: Schoesters Vliet en Meilrijk
- ▶ deelgebied 2: Rietbroek en Dassenarde
- ▶ deelgebied 3: Molenstede en Kraanrijk
- ▶ deelgebied 4: Kloosterbeemden en Demerbroeken

Situering deelgebieden

Om de saneringswerken zorgvuldig uit te voeren, is per deelgebied een bodemsaneringsproject nodig. Het bodemsaneringsproject (BSP) is het rapport dat vastlegt welke sanerings-

techniek het meest geschikt is en hoe de bodemsaneringswerken moeten gebeuren. Na goedkeuring van het BSP door de OVAM starten de bodemsaneringswerken.

5 EEN KWESTIE VAN MAATWERK

Het uitgangspunt bij de sanering is de volledige verwijdering van de verontreiniging uit de Winterbeekvallei. Dit is geen sinecure. Door de jarenlange lozingen is de verontreiniging wijd verspreid in de vallei en ver doorgedrongen in de ondergrond. Op veel plaatsen is het gebied zeer nat en ontoegankelijk voor zware machines. Bovendien loopt de Winterbeek door uiterst waardevolle, beschermde natuurgebieden die niet mogen aangetaast worden door de saneringswerken. Daarom kiezen we in het bodemsaneringsproject voor maatwerk waarbij per perceel de meest geschikte saneringstechniek wordt gebruikt. De waterbodem is het sterkst verontreinigd. Die wordt dan ook over het volledige traject verwijderd. Waar mogelijk worden ook de oevers aangepakt. Waar dit niet mogelijk is wordt er voor gezorgd dat de verontreiniging zich niet kan verspreiden door ze af te dekken of door nat bos of moerasgebied te behouden.

6 HOE VERLOOPT DE SANERING?

De vervuilde **beekbodem** wordt volledig verwijderd. Hierbij worden zowel de loop van de Winterbeek als de meest verontreinigde zijlopen (bv. Schoestersvliet, Grote en Kleine Leigracht) gesaneerd. Niet alleen het sediment (slib) maar ook de onderliggende vervuilde vaste beekbodem wordt weggenomen. Waar nodig wordt de beekbodem opnieuw aangevuld om oeverafkalving en een te grote daling van het waterpeil te voorkomen. Omdat zwaar transport over de zwakke oevers niet mogelijk is,

wordt het verwijderde materiaal via een persleiding weggepompt naar een aantal ontwateringszones. Deze zones worden tijdelijk ingericht op enkele bereikbare, minder kwetsbare percelen langs de Winterbeek. Hier zal het gebaggerde materiaal uitdrogen waarna het per vrachtwagen wordt afgevoerd naar een berging op de site 'Kepkensberg'. Tessenderlo Chemie nv richtte deze site in om verontreinigde (water) bodems op een duurzame en veilige manier op te slaan.

Foto: via persleiding wordt het verwijderde verontreinigde materiaal naar een ontwateringszone verpompt

De **oever**s van de Winterbeek worden afgegraven op de plaatsen waar dit praktisch haalbaar is. Dit is vooral noodzakelijk op de plaatsen waar vroeger bij slibruiming het vervuilde slib op de oevers werd gelegd. Het landgebruik ter plaatse bepaalt de breedte van de afgraving. In de kwetsbare natuurgebieden worden enkel de oeverwallen aangepakt. In landbouw- en woongebied wordt een bredere strook naast de waterloop afgegraven. De verontreinigde bodem wordt weggegraven tot het grondwaterniveau en daarna opnieuw aangevuld met propere grond. Het gesaneerde gebied krijgt minstens dezelfde bescherming tegen overstromingen als voorheen. Een uitzondering hierop zijn sommige oevers in natuurgebied waar niet opnieuw

wordt aangevuld om zo de verdere natuurontwikkeling een handje te helpen.

Verspreid over de 4 deelgebieden worden 6 slibvangen op de Winterbeek aangelegd. Dit zijn lokale verbredingen in de Winterbeek waar de bodemdeeltjes die met het beekwater meegevoerd worden kunnen bezinken. Door ze regelmatig te ruimen, wordt de vrijgekomen restverontreiniging verwijderd. Op termijn blijven de slibruimingswerken in het gebied beperkt tot de lokale ruiming van de slibvangen. Hierdoor worden grote – dure – slibruimingen vermeden en blijven de natuurgebieden gespaard van zware werken.

Foto: slibvang Winterbeek

Ondanks het feit dat maximaal wordt ingezet op de verwijdering van de verontreiniging zal na de bodemsaneringswerken op sommige plaatsen een restverontreiniging aanwezig blijven. Om de risico's van deze verontreiniging tot een minimum te beperken, kunnen na de saneringswerken voor sommige percelen gebruiksadviezen geformuleerd worden.

Tijdens de werken kan er beperkte hinder (lawaai, stof, spoorvorming,

verkeershinder,...) zijn. Tijdens de grondwerken zijn de perceelstroken langsheen de waterloop niet toegankelijk. Ook ter hoogte van de toegangswegen tot de werf en de ontwateringszones zal er tijdelijk hinder zijn. De VMM en de OVAM streven er samen met de betrokken gemeentes naar dat de hinder tot een minimum beperkt blijft.

7 MEER WETEN?

Surf naar www.winterbeek.be voor de meest actuele informatie en planning voor de verschillende deeltrajecten.

Vragen?

OVAM: T: 015 284 284, E: info@ovam.be

VMM: T: 1700, E: info@vmm.be

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

**Openbare Vlaamse
Afstoffenmaatschappij**
Stationsstraat 110
2800 MECHELEN
www.ovam.be

**VLAAMSE
MILIEUMAATSCHAPPIJ**

**Vlaamse
Milieumaatschappij**
Dokter De Moorstraat 24-26
9300 AALST
www.vmm.be